

EHDOTUS SUOMEN NATURA 2000 -VERKOSTON
TÄYDENTÄMISEKSI

Ympäristöministeriö 1.4.2009

SISÄLLYS

1. Esityksen sisältö ja perustelut	3
1.1. Yleistä	3
1.2. Ehdotus uusista SCI-alueista	4
1.3. Korkeimman hallinto-oikeuden uudelleen käsiteltäväksi palauttamat asiat	5
1.3.1 Vantaanjoki.....	5
1.3.2 Långviken.....	5
1.3.3 Moilasenvaara.....	7
1.4. Laajennettava alue	7
2. Ehdotuksen vaikutukset	7
3. Kuulemismenettely.....	9

1. Esityksen sisältö ja perustelut

1.1. Yleistä

Nähtävillä oleva ympäristöministeriön esitys käsittää ehdotuksen luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetussa neuvoston direktiivissä (92/43/ETY, jäljempänä luontodirektiivi) tarkoitettun, yhteisön tärkeinä pitämiä alueita (jäljempänä SCI-alueet) koskevan Natura 2000 –verkostoehdotuksen täydentämisestä Suomen talousvyöhykkeellä ja muilla avomerialueilla.

Esitys sisältää myös uudet ratkaisut eräistä valtioneuvoston aiempiin päätöksiin sisältyneistä alueista, joiden osalta korkein hallinto-oikeus on palauttanut asian valtioneuvostolle uuteen käsittelyyn.

Lisäksi esitykseen sisältyy yhden Natura 2000- verkostoon jo kuuluvan alueen laajentaminen.

a) Luontodirektiivin mukaisten SCI-alueiden täydentäminen merialueilla. Natura 2000-verkosta koskevaa yhteisöainsäädäntöä on sovellettava myös valtioiden perustamalla talousvyöhykkeellä. Suomen talousvyöhykkeen perustamista koskeva laki on tullut voimaan 1.2.2005. Sen vuoksi on tullut tarpeelliseksi harkita Suomen verkostoehdotuksen täydentämistarvetta. Vastaava täydentämistarpeen selvittäminen on meneillään myös muissa EU:n jäsenmaissa. EU:n komission tarkoituksena on kuluvan vuoden aikana arvioida jäsenmaiden verkostoehdotusten riittävyttä merissä esiintyvien lajien ja luontotyyppien osalta. Merialueiden Natura 2000-verkoston muodostaminen on yksi EU:n keskeisistä toimenpiteistä ns. 2010-tavoitteen saavuttamiseksi. Tämän täydennysehdotuksen tarkoituksena on osaltaan edesauttaa tämän tavoitteen saavuttamista.

b) Korkeimman hallinto-oikeuden uudelleen käsiteltäväksi palauttamat asiat. Korkein hallinto-oikeus palautti valtioneuvoston 8.5.2002 tekemän päätöksen uudelleen käsiteltäväksi seuraavien kohteiden osalta: Långviken, FI0200121 (KHO 6.4.2004, t. 749) ja Moilasenvaara, FI1201013 (KHO 1.9.2004, t. 2160). Vastaavasti Vantaanjoen, FI0100104 osalta palautettiin valtioneuvoston 2.6.2005 tekemä päätös korkeimman hallinto-oikeuden 10.7.2006 (t. 1778) antamalla ratkaisulla. Tämän johdosta ministeriö on valmistellut näitä alueita koskevat päätökset uudelleen.

c) Laajennettava alue. Vattajanniemen (FI1000017) Natura 2000-verkostoon jo kuuluvaan alueeseen rajautuen on toteutettu ennallistamistoimenpiteitä EU:n LIFE-rahaston tuella eräillä yksityisillä luonnonsuojelualueilla ja valtion omistamalla alueella. Nämä alueet on tarkoitus liittää Natura 2000-verkostoon.

Suomen ehdotuksesta päättää valtioneuvosto yleisistunnossaan.

1.2. Ehdotus uusista SCI-alueista

Ympäristöministeriö ehdottaa, että Natura 2000 -verkostoa täydennetään Suomen talousvyöhykkeellä ja aluemerellä seuraavilla viidellä uudella SCI-alueella:

Alueen nimi	Tunnus	Pinta-ala	Sijainti
Sandkallanin eteläpuolinen merialue	FI0100106	7 468	Porvoo
Hangon itäinen selkä	FI0100107	11 098	Hanko, Raasepori
Länsileton alue	FI0400001	2 036	Kotka, Pyhtää
Luodematalat	FI0408002	4 452	Pyhtää, Ruotsinpyhtää
Merikalla	FI1100207	5 210	Hailuoto, Siikajoki

Alueita ehdotetaan samalla myös Itämeren suojelusopimuksen nojalla Helsingin komission (HELCOM) rannikko- ja merialueiden suojelualueverkostoon BSPA-alueiksi (Baltic Sea Protection Areas). Tällä ei ole oikeusvaikutuksia yli sen, mitä johtuu jo Natura 2000-verkostoon kuulumisesta.

Ehdotus perustuu ministeriön asettaman asiantuntijatyöryhmän selvitykseen, joka valmistui 30.5.2008. Selvityksessä tarkasteltiin mahdollista täydennystarvetta luontotyyppien *vedenalaiset hiekkasärkät (1110)* ja *riutat (1170)*, hylkeiden ja merilintujen osalta. Selvityksessä määriteltiin meren pohjan laatua ja topografiaa koskevien merigeologisten aineistojen pohjalta mahdollisia luontotyyppien esiintymisalueita. Tätä aineistoa täydennettiin eräiltä osin biologisilla näytteillä ja vedenalaisella videokuva-aineistolla.

Natura 2000 –verkoston riittävyttä arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota ensinnäkin siihen, että verkostoon sisältyy riittävä osuus luontotyyppien esiintymien kokonaismäärästä. Toiseksi on syytä tarkastella asiaa siltä kannalta, että luontotyyppien levinneisyysalueen kaikki osat ovat riittävästi edustettuina verkostossa. Tällä voi pitkällä tähtäimellä muuttuvissa olosuhteissa olla merkitystä luontotyypeille ominaisten lajien leviämisen- ja säilymismahdollisuuksien kannalta. Lisäksi sillä varmistetaan, että verkostossa olevat alueet kattaisivat myös luontotyyppien mahdollisen sisäisen vaihtelun.

Vedenalaisten hiekkasärkkien ja riuttojen esiintymiä on Suomen Natura 2000-verkostossa entuudestaan jo varsin runsaasti. Suomen talousvyöhyke ja sen sisäpuolella oleva avomerialueet eivät kuitenkaan ole olleet tarkastelussa mukana aiempia verkostoehdotuksia valmisteltaessa. Tällä ehdotuksella pyritään nyt täyttämään se näihin luontotyyppihin kohdistuva lisätarve, joka on seurannut talousvyöhykkeen perustamisesta. Ehdotukseen on sen vuoksi valittu erityisesti kyseisten luontotyyppien avomerellä sijaitsevia ääriesiintymiä.

Elintavoiltaan liikkuvien hylkeiden ja merilintujen kannalta tärkeitä erityisen tärkeitä elinympäristöjä ei käytettävissä olleiden tietojen perusteella sijaitse Suomen talousvyöhykkeellä tai siihen liittyvillä muilla avomerialueilla. Nykyisen Natura

2000-verkoston katsotaan sen vuoksi olevan riittävä näiden lajien kannalta, eikä ministeriö ehdota uusia alueita niitä varten.

Alueita koskevat tiedot käyvät tarkemmin ilmi nähtävillä olevaan aineistoon sisältyvistä aluekohtaisista tietolomakkeista sekä niiden tiivistelmistä.

1.3. Korkeimman hallinto-oikeuden uudelleen käsiteltäväksi palauttamat asiat

1.3.1 Vantaanjoki

Helsingin, Vantaan, Nurmijärven, Tuusulan ja Hyvinkään alueilla sijaitseva, Vanhankaupunginlahdelta Hyvinkään Kaltevan sillalle ulottuva 68 km:n pituinen jokijakso sisältyi valtioneuvoston 2.6.2006 päättämään verkostoehdotukseen. Alueen keskeisenä valintaperusteena oli luontodirektiivin liitteen II laji, vuollejokisimpukka, *Unio crassus*. Valitusten johdosta korkein hallinto-oikeus palautti asian tämän alueen osalta uuteen käsittelyyn, koska käytettävissä olleiden luonnontieteellisten tietojen pohjalta ei ollut voitu riittävällä varmuudella arvioida, mikä merkitys kyseisellä alueella on verkoston kannalta.

Vuonna 2008 valmistuneiden lisätutkimusten tulosten mukaan Vantaanjoen vuollejokisimpukkapopulaation käsittää vähintään noin 2 miljoonaa yksilöä ja on siten Suomen tärkein tunnettu esiintymä. Tulokset perustuvat intendentti Ilmari Valovirran johdolla toimineen tutkimusryhmän Vantaanjoessa suorittamiin systemaattisiin sukellusinventointeihin. Luonnontieteellisen keskusmuseon Eläinmuseon ja Suomen WWF:n ns. nilviäistyöryhmän kokoamien aineistojen perusteella on myös arvioitu mahdollisten muiden jokien esiintymien merkittävyyttä.

Uusi inventointitieto on myös osoittanut, että lajia ei esiinny aiempaan päätökseen sisältyneellä Nurmijärven Nukarinkosken ja Hyvinkään Kaltevan sillan välisellä jokiosuudella. Tämän johdosta tämän ehdotuksen mukainen alueen rajausta käsittää Nukarinkosken alapuolisen jokijakson Vanhankaupunginlahdelle saakka. Alueen rajausta ja alueen valintaperusteet ilmenevät kuulemisaineistoon sisältyvästä kartasta ja aluetta kuvaavasta tietolomakkeesta.

1.3.2 Långviken

Länsi-Turunmaan kaupungissa (entisessä Korppoossa) sijaitseva 144 hehtaarin laajuinen Långviken (FI0200121) oli mukana luontotyyppin 1650, "*Itämeren boreaaliset kapeat murtovesilahdet*" edustajana valmisteltaessa vuonna 1998 tehtyä valtioneuvoston päätöstä Suomen Natura 2000-verkostoehdotuksesta, josta se kuitenkin jätettiin pois. Suomen luonnonsuojeluliitto ry:n valituksen johdosta korkein hallinto-oikeus palautti asian tämän alueen osalta uuteen käsittelyyn, koska poisjättämistä oli perusteltu vain yleisillä toteamuksilla ehdotuksen riittäväyydestä,

vaikka valmisteluaineiston mukaan kohde oli arvioitu Lounais-Suomen ympäristökeskuksen alueen parhaaksi kohteeksi.

Asia käsiteltiin uudelleen valtioneuvoston päätöksessä vuonna 2002. Päätöksen valmisteluvaiheessa aluetta oli ehdotettu verkostoon 117 hehtaarin laajuisena. Valtioneuvosto päätti kuitenkin tuolloinkin jättää alueen pois Suomen kansallisesta ehdotuksesta ristiriitaisten asiantuntijalausuntojen johdosta. Korkein hallinto-oikeus palautti asian valituksen johdosta toistamiseen valtioneuvostolle, koska asian selvittämätön tila ei voinut olla perusteena alueen pois jättämiselle.

Euroopan komission johdolla vuonna 2003 suoritettuna boreaalisen vyöhykkeen ehdotusten riittävyys arvioinnin johtopäätöksissä katsottiin, että Suomen on vielä syytä tieteellisesti tarkastella verkostoehdotuksensa riittävyttä kyseisen luontotyypin kannalta, erityisesti suojelujärjestöjen esiin nostamien kohteiden osalta. Järjestöt ovat valituksessaan korkeimmalle hallinto-oikeudelle kiinnittäneet huomiota Långvikenin puuttumiseen Suomen verkostoehdotuksesta. Suomen EU:n komissiolle myöhemmin toimittamissa verkoston täydennysehdotuksissa ei toistaiseksi ole ehdotettu lisää kohteita tätä luontotyyppiä varten.

Långvikenin alueen uutta käsittelyä varten ympäristöministeriö hankki vuonna 2004 asiantuntijalausunnon alueen merkityksestä meribiologiaan erikoistuneelta konsulttitoimisto Alleco Oy:ltä. Lausunnon mukaan alue kuuluu kyseiseen luontotyyppiin ja on melko edustava, mutta on toisaalta luonnontilaltaan kohtuullisen häiriintynyt.

Vuonna 2006 järjestetyssä luonnonsuojelulain mukaisessa kuulemisessa alueen maanomistajat katsoivat edelleen Uppsalan yliopistosta hankkimiansa lausuntojen perusteella, ettei aluetta tulisi liittää verkostoon.

Asian jatkovalmistelussa Åbo Akademin meribiologian tutkimusryhmä on antanut ministeriön pyynnöstä lausunnon Långvikenin merkityksestä. Lausunnossa puolletaan kohteen liittämistä verkostoon.

Lisäksi Suomen ympäristökeskuksen Itämeren tutkimusohjelman erikoistutkija on laatinut asiantuntijalausunnon, jossa tarkastellaan Långvikenin merkitystä suhteessa verkostossa jo oleviin alueisiin sekä levinneisyysalueen länsiosassa sijaitseviin mahdollisiin muihin kohteisiin. Lausunnon mukaan Långvikenin on sijaintinsa vuoksi pidettävä verkoston kannalta muita merkittävämpänä, koska se parantaa Natura 2000 verkoston kattavuutta Lounais-Suomen saaristossa, ja luontotyypin levinneisyysalueen kaikki osat tulevat sen myötä verkostossa edustetuiksi. Mikään muista kohteista ei osoittautunut edustavuudeltaan sitä paremmaksi, eikä Långvikenin osalta ole todettavissa sellaisia luonnontieteellisiä piirteitä, joiden perusteella voitaisiin katsoa, ettei se täyttäisi luontotyypin määritelmää.

Ministeriö katsoo em. asiantuntijalausuntojen ja kaiken asiassa kertyneen muun aineiston perusteella, että aluetta on pidettävä sellaisena verkoston kannalta ekologisesti merkityksellisenä alueena, jonka pois jättäminen Suomen kansallisesta ehdotuksesta ei olisi luontodirektiivin 3 ja 4 artiklan säännökset ja niiden tulkintaa koskeva Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen perusteltua.

Ympäristöministeriön ehdotus on, että aluetta esitetään verkostoon 100 hehtaarin laajuisena, Långvikenin vesialueet kattavana SCI-alueena, jonka luontoarvojen turvaaminen tapahtuisi vesilain ja ympäristönsuojelulain lupajärjestelmän puitteissa. Alue rajattaisiin siten, että siihen sisältyisivät lahden vesialueet sen suulla olevasta ensimmäisestä matalasta vesialueesta alkaen.

Rajaus ja alueen valintaperusteet ilmenevät kuulemisaineistoon sisältyvästä kartasta ja aluetta kuvaavasta tietolomakkeesta.

1.3.3. Moilasenvaara

Suomussalmella sijaitseva Moilasenvaaran SCI-alue, FI1201013, ehdotettiin valtioneuvoston päätöksellä 8.5.2002 Natura 2000-verkostoon 982 hehtaarin laajuisena. Korkein hallinto-oikeus palautti asian valituksen johdosta uudelleen käsiteltäväksi, koska kohteen rajauksen ei voitu katsoa perustuneen alueiden luonnontieteellisen merkityksen arviointiin eikä asianmukaiseen tieteelliseen tietämykseen, kun rajauksen ulkopuolelle oli jätetty valinnan perusteina olleiden luontotyyppien kannalta vastaavia alueita kuin mitä alueeseen sisältyi.

Alueen haltijana oleva Metsähallitus on laatinut rajauksesta uuden, 1559 hehtaarin laajuisen ehdotuksen, joka paremmin ottaa huomioon alueella esiintyvien luontotyyppien rajaukset erityisesti *boreaalisten luonnonmetsien (9010)* ja *puustoisten soiden (91D0)* osalta.

Ympäristöministeriön ehdotus on, että aluetta ehdotetaan verkostoon Metsähallituksen tekemän esityksen mukaisesti noin 577 hehtaaria laajempaan kuin mitä sisältyi valtioneuvoston 8.5.2002 tekemään päätökseen. Ehdotuksen tarkempi sisältö ilmenee kuulemisaineistoon sisältyvästä kartasta ja aluetta koskevasta tietolomakkeesta.

1.4. Laajennettava alue

Vattajaniemen alue, FI1000017, sisältyy Natura 2000-verkostoon komission tekemän päätöksen mukaisesti. Alueen reunalla sijaitsevan Vatunginjärven ennallistamistoimenpiteillä on palautettu aiemmin kuivunut järvi sen aikaisempien luonnollisten rajojen mukaiseksi. Tätä varten ehdotetaan kyseisen Natura 2000-alueen rajaus täsmennettäväksi noudattamaan järven ennallistamistoimenpiteiden seurauksena palautuvia luontaisia rajoja. Laajennuksen pinta-ala on 10,1 ha.

2. Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotukseen sisältyvien avomerialueiden merkitys Natura 2000-verkoston tavoitteiden kannalta on niiden verraten rajallisesta määrästä huolimatta kuitenkin suuri, sillä ne täydentävät verkostoa merien vedenalaisten luontotyyppien syvien vesien ääriesiintymillä, joita verkostoon ei ole aikaisemmin lainkaan sisältynyt.

Ehdotuksen mukainen päätös parantaisi myös verkoston kattavuutta Itämeren boreaalisten kapeiden murtovesilahtien osalta Lounais-Suomessa. Samaten verkoston edustavuus paranisi olennaisesti vuollejokisimpukan osalta kun sen tärkein esiintymä liitettäisiin verkostoon. Lisäksi verkostoon sisältyvien boreaalisten luonnonmetsien ja puustoisten soiden osuus lisääntyisi vähäisessä määrin Kainuussa.

Valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdotettavaksi hyväksymiä alueita koskevat luonnonsuojelulain 10. luvun säännökset. Niihin sisältyvät mm. säännökset hankkeiden tai suunnitelmien arviointi- ja lausuntomenettelystä.

Jos hanke tai suunnitelma, jonka vaikutukset ulottuvat Natura 2000 -alueelle, todennäköisesti merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, ts. niitä luontotyyppejä tai lajien elinympäristöjä, joiden suojelemiseksi alue on ehdotettu tai ilmoitettu Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on arvioitava näihin luonnonarvoihin kohdistuvat vaikutukset. Arvioinnista pyydetään alueellisen ympäristökeskuksen ja luonnonsuojelualueen haltijan lausunnot. Mikäli arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa, että hanke tai suunnitelma merkittävästi heikentää Natura -alueen luonnonarvoja, ei viranomaisella saa myöntää hankkeelle lupaa eikä hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa. Kielto ei kuitenkaan ole ehdoton, sillä valtioneuvosto voi päättää, että hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole.

Edellä mainitut säännökset merkitsevät, että verkostoon liitettäviin alueisiin mahdollisesti kohdistuvien hankkeiden vaikutuksia on tarpeen selvittää ja hakea sellaisia toteuttamisvaihtoehtoja, joilla merkittävästi heikentävät vaikutukset voidaan välttää. Tämä tulee jonkin verran lisäämään erilaisten hankkeiden suunnittelukustannuksia.

Avomerialueilla mahdollisia selvitystarpeita voi syntyä merenpohjaan sijoitettavien putkien tai johtojen linjauksia suunniteltaessa tai merenpohjan maa-ainesten hyödyntämiseen tähtävissä hankkeissa.

Vantaanjoen tapauksessa selvitystarvetta voi tulla esiin jokeen rajautuvien kaavoitushankkeiden tai esim. joen poikki suunniteltavien väylä- tai putkihankkeiden osalta. Ympäröivien alueiden kaavoituksella ja rakentamisella voidaan kuitenkin ennakoita olevan vain vähän tai ei ollenkaan sellaisia vaikutuksia, joiden vuoksi suunnitelmia olisi tarpeen Natura 2000-alueen suojelutavoitteiden vuoksi tarkistaa. Lähinnä tarkasteltavaksi voivat nousta joen välittömällä reuna-alueella olevan kasvillisuuden ja varjostavan puuston säilymiseen liittyvät kysymykset sekä hulevesien käsittelyyn ja johtamiseen liittyvät seikat. Itse jokiuomassa mahdolliset tapahtuvat toimenpiteet sen sijaan voivat tulla säänneltäviksi. Tällaisia voisivat olla esim. jokiuoman ruoppaaminen tai liikenneväylien tai putkien rakentamistoimenpiteet, joissa joen pohjaan tehtävillä rakenteilla voisi olla joen ekosysteemin toimintaan kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia.

Långvikenin tapauksessa voidaan todeta ensinnäkin todeta, että vesialueella tai sen läheisyydessä liikkumiseen, kalastukseen tai metsästyksen ehdotuksella ei ole vaikutuksia. Nykyisten rakennusten, laitureiden, venepaikkojen yms. käyttö ja ylläpito on niinkään edelleen mahdollista. Vaikutusten arviointitarve ja mahdollisten rajoitusten tarpeellisuus voi nousta esiin esim. veneväylien syventämiseen tähtävissä

voimakkaissa ruoppauksissa tai alueen kaavoituksen yhteydessä, mikäli alueelle suunniteltaisiin rannan tai vesialueiden tilaa muuttavaa rakentamista.

3. Kuulemismenettely

Kuuleminen Suomen verkostoehdotuksen täydentämisehdotuksesta järjestetään luonnonsuojelulain 64 §:n mukaisesti. Ehdotusta koskeva aineisto on nähtävillä 1.4.-30.4.2009 kaikissa niissä kunnissa, joissa ehdotettavat Natura 2000-alueet sijaitsevat. Talousvyöhykkeellä sijaitsevien alueiden aineistot ovat esillä niissä kunnissa, joiden edustan merialueella ne sijaitsevat. Aineistoihin voi tutustua myös alueellisissa ympäristökeskuksissa niiden toimialueella sijaitsevia alueita koskien. Lisäksi ympäristöministeriö järjestää ajan etukäteen varaaville mahdollisuuden tutustua koko kuulemisaineistoon Helsingissä. Ympäristöministeriö ja alueelliset ympäristökeskukset pyytävät samalla lausunnot ministeriöiltä, alueiden sijaintikunnilta, kuntien järjestöiltä, maakuntaliitoilta, metsäkeskuksilta sekä keskeisiltä luonnonsuojelu- ja maanomistajajärjestöiltä.

Täydennysehdotusta koskevat lausunnot pyydetään toimittamaan jatkovalmistelua varten ympäristöministeriöön, PL 35, 00023 Valtioneuvosto, viimeistään 30.4.2009. Aluekohtaiset muistutukset pyydetään toimittamaan kirjallisena sille alueelliselle ympäristökeskukselle, jonka toimialueella kyseinen alue sijaitsee.

